

Структура концепту СКУЛЬПТУРА в системі англійської мови*Роботу виконано на кафедрі англійської мови
ЧНУ ім. Юрія Федьковича*

У статті зроблено спробу дослідити когнітивну структуру концепту СКУЛЬПТУРА в системі англійської мови та побудувати її фреймову модель із виділенням у ній характерних субфреймів та слотів.

Ключові слова: концепт, фрейм, субфрейм, слот.

Сурадейкіна Т. В. Структура концепта СКУЛЬПТУРА в системі англійського языка. В статті предпринята попытка исследования когнитивной структуры концепта СКУЛЬПТУРА в системе английского языка и построения её фреймовой модели с последующим выделением в ней характерных субфреймов и слотов.

Ключевые слова: концепт, фрейм, субфрейм, слот.

Surodeikina T. V. Structure of the Concept SCULPTURE in the System of the English Language. The article presents an attempt to investigate a cognitive structure of the concept SCULPTURE in the system of the English language as well as building its frame model with the further singling out of its characteristic subframes and slots.

Key words: concept, frame, subframe, slot.

Постановка наукової проблеми та її значення. Концепт як лінгвокогнітивне явище є елементом ментальних і психічних ресурсів нашої свідомості, ідеальна абстрактна одиниця, якою людина оперує в процесах мислення і яка відображає знання й досвід людини, зміст результатів. **Актуальність** вибору теми зумовлена відсутністю системного лінгвокогнітивного підходу до вивчення структури, динаміки й мовної реалізації концепту СКУЛЬПТУРА в сучасній англійській мові, однобічністю викладення матеріалу попередніх досліджень, необхідністю формалізації термінології скульптури сучасної англійської мови та перспективою розробки структурно-семантичного компонента ARCHITECTURE в англомовній картині світу.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Визначення поняття “концепт” досліджували такі видатні науковці: А. Вежбицька, В. Зусман, В. Карасик, М. Полюжин, О. Селіванова. Вчені Р. Лангакер, Ю. Степанов, Н. Сьомкіна займались дослідженням розмежування концепту та поняття, концепту і тексту, концепту і домену. Питання про структуру концепту досліджував І. Стернін.

Концепт СКУЛЬПТУРА в англомовній картині світу ще не знайшов свого відображення в українській когнітивній практиці, тому своєчасним є вивчення концептуалізації та категоризації саме скульптури і з огляду на її належність до базових людських цінностей, і на недостатність її вивчення. Дотепер увага вітчизняних і зарубіжних лінгвістів була переважно сконцентрована на розрізних типах аналізу мистецтвознавчої термінології, а комплексно вона майже не вивчалася.

Мета та завдання статті. Мета дослідження – розробка лінгвокогнітивної моделі об’єктивованого в англійській мові концепту СКУЛЬПТУРА. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- розмежувати терміни *концепт* і *фрейм* та описати їхнє співвідношення;
- дослідити значення лексеми *sculpture* у словнику;
- встановити концептуальну структуру та побудувати лінгвокогнітивну модель концепту СКУЛЬПТУРА в англомовній картині світу.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Ми розглядаємо концепт СКУЛЬПТУРА та визначаємо його структуру як лінгвокультурологічного явища. Лінгвокогнітивний концепт – явище багатовимірне. Для моделювання концепту дослідники використовують традиційні одиниці лінгвістики (фрейм, сценарій, скрипт тощо), що мають більш чітку, ніж концепт, структуру [2, 56].

Ми беремо за основу визначення І. Файман, котра, погоджуючись із Н. В. Ушковою, розуміє “фрейм” як структурну основу концепту, що являє собою центральну частину ментального простору, який створюється певним концептом і включає у себе різноманітні елементи інформації із близьких та віддалених схем, які асоціативно пов’язані з певним концептом [3, 21].

Згідно з О. В. Гусельниковою, фрейм організовується у вигляді сукупності ієрархічно розташованих субфреймів та слотів, які взаємодіють між собою [1].

Опис концепту СКУЛЬПТУРА, на нашу думку, є виявленням максимально повного набору ознак, що притаманні цьому концепту. Ці ознаки, а також фрейми, субфрейми та слоти формують структуру концепту.

Насамперед, СКУЛЬПТУРА у свідомості носіїв англомовних лінгвокультур пов'язується з мистецтвом оздоблення будівництва споруд та їхніх комплексів, що формують просторове середовище для життя і діяльності людини.

Саме це розуміння відображено у значенні відповідної лексеми в тлумачних словниках англійської мови. Словник *Collins Advanced Learner's Dictionary of Current English* визначає лексему *sculpture* так:

1) the art of making figures or designs in relief or the round by carving wood, moulding plaster, etc., or casting metals, etc;

2) works or a work made in this way;

3) ridges or indentations as on a shell, formed by natural processes;

4) the gradual formation of the landscape by erosion (mainly);

5) (also) to carve, cast, or fashion (stone, bronze, etc.) three dimensionally;

6) to portray (a person, etc.) by means of sculpture;

7) to form in the manner of sculpture, esp to shape (landscape) by erosion;

8) to decorate with sculpture [4, 1352].

Отже, спеціальними значеннями лексеми *sculpture* виявилися такі, що підкреслюють приналежність скульптури до мистецтва (*the art of making figures or designs in relief or the round by carving wood, moulding plaster, etc., or casting metals, etc*), описують витвори цього виду просторового мистецтва (*works or a work made in this way*), розмежовують методи виготовлення скульптурних об'єктів (*to carve, cast, or fashion (stone, bronze, etc.) three dimensionally*), виділяють скульптуру як один з видів образотворчого мистецтва (*to portray (a person, etc.) by means of sculpture*) та виокремлюють його декоративні властивості (*to decorate with sculpture*).

Матеріалом дослідження слугували 1547 термінів скульптури, вилучені шляхом суцільної вибірки із тлумачних словників (*Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language, New Webster's Dictionary of the English Language, Oxford Student's Dictionary of Current English*) та верифікованих у критичних есе і довідниках з мистецтва скульптури.

Критерієм відбору лексики скульптури слугувала наявність компоненту *sculpture* у експліцитному або прихованому вигляді у словниковій дефініції.

У структурі концепту СКУЛЬПТУРА в англійській мові ми виділяємо такі фрейми (див. рис. 1):

1) EUROPE; 2) THE AMERICAS; 3) ASIAN SCULPTURE; 4) AFRICAN SCULPTURE; 5) MATERIALS; 6) TECHNIQUES; 7) TYPES; 8) SCULPTORS; 9) PURPOSE; 10) CONSERVATION.

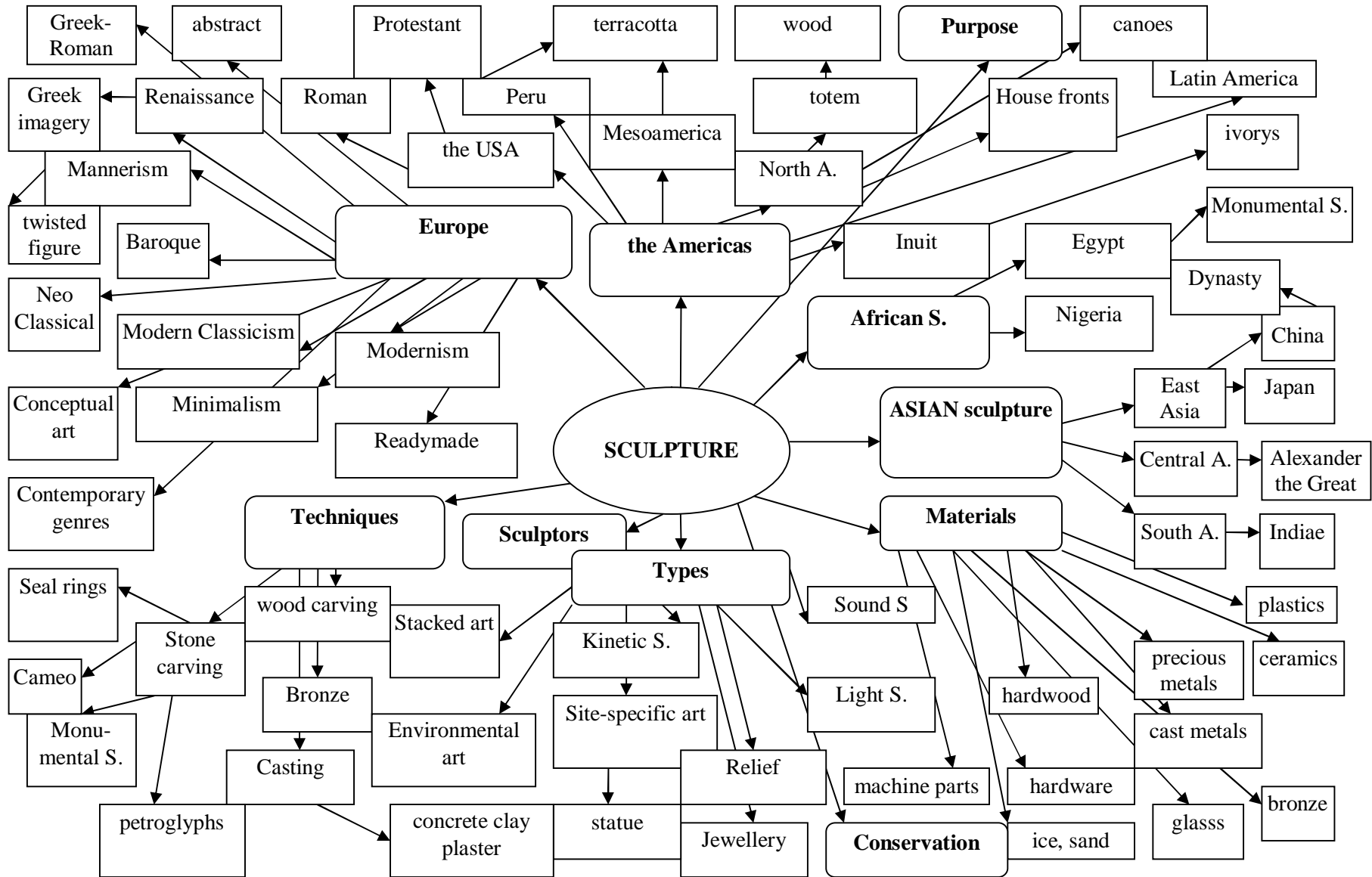

Рис. 1. Фреймова структура концепту СКУЛЬПТУРА в системі сучасної англійської мови

Слід відзначити таку особливість, як взаємозв'язок та взаємопроникнення деяких фреймів, адже вони не є ізольованими і тісно взаємодіють один з одним. Крім цього, виокремлюються субфрейми та слоти, що складають певний фрейм.

Так, фрейм EUROPE має у своїй структурі декілька субфреймів: GREEK-ROMAN, GOTIC, RENAISSANCE, MANNERISM, BAROQUE, NEO-CLASSICAL, MODERN CLASSICISM, MODERNISM, MINIMALISM, READYMADE (= FOUND ART), CONCEPTUAL ART, CONTEMPORARY GENRES.

У свою чергу, в цих субфреймах можна виділити такі слоти:

- GOTIC > CATHEDRALS;
- RENAISSANCE > GREEK CLASSICAL IMAGERY + ANATOMIC SCULPTURE;
- MANNERISM > TWISTED FIGURE;
- BAROQUE > DYNAMIC MOVEMENT;
- NEO-CLASSICAL > CLASSICAL PROTOTYPES;
- MODERN CLASSICISM > NATURALISM (RODEN);
- MODERNISM > GALLERY+POST MODERNISM (cubism, geometric abstraction, supermatism, constructivism, Dadaism, surrealism, futurism, pop-art, minimalism, land art, illustration art);
- MINIMALISM > POSTMINIMALISM;
- CONTEMPORARY GENRES > ENVIRONMENTAL ART, ICE SCULPTURE, KINETIC SCULPTURE, SNOW SCULPTURE, SOUND SCULPTURE (Aeolian harp), SAND CASTLE, WEIGHTLESS SCULPTURE, LEGO, ART TOYS.

Фрейм THE AMERICAS включає в себе субфрейми MESOAMERICA, PERU, NORTH AMERICA, THE USA.

У свою чергу, в цих субфреймах можна виділити слоти:

- MESOAMERICA, PERU > STONE TERRACOTTA;
- NORTH AMERICA > WOOD+TOTEM+CANOES+HOUSE FRONTS+ INUITS (IVORY);
- THE USA > ROMAN+PROTESANT+ABSTRACT+ MINIMALIST.

Фрейм AFRICAN представлений субфреймами EGYPT (monumental sculpture) + NIGERIA.

Фрейм ASIAN репрезентується субфреймами SOUTH ASIA, CENTRAL ASIA, EAST ASIA.

Вони теж розподіляються на слоти:

- SOUTH ASIA > INDIA (cave temples);
- CENTRAL ASIA > ALEXANDER THE GREAT+ISLAMIC;
- EAST ASIA > CHINA (dynasty) + JAPAN (clay sculpture, governmental sponsorship).

Фрейм CONSERVATION включає субфрейми TEMPERATURE, ACID RAIN, HUMIDITY, ULTRAVIOLET LIGHT.

Фрейм MATERIALS представлений субфреймами MACHINE PARTS, HARDWARE, PLASTICS, ICE, SAND, PRECIOUS METALS, CERAMICS, HARDWOOD, STONE, CAST METALS, GLASS, BRONZE.

Фрейм TYPES репрезентується субфреймами SOUND SCULPTURE, LIGHT SCULPTURE, JEWELLERY, RELIEF, SITE-SPECIFIC ART, KINETIC SCULPTURE, STATUE, STACKED ART, ENVIRONMENTAL ART, ARCHITECTURAL SCULPTURE.

Деякі з цих субфреймів також розбиваються на слоти:

- STATUE > PERSON, EVENT, ANIMAL, OBJECT, BUST, EQUASTRIAN;
- KINETIC SCULPTURE > PHYSICAL MOTION (mobile, fountain);
- ENVIRONMENTAL ART > ENVIRONMENTAL SCULPTURE, LAND ART.

Фрейм TECHNIQUES включає в себе субфрейми STONE CARVING, CASTING, BRONZE SCULPTURE, WOOD CARVING.

Два з них підрозділяється на слоти:

- STONE CARVING > PETROGLYPHS, MONUMENTAL SCULPTURE, HARDSTONE SCULPTURE, CAMEO, SEAL RINGS;
- CASTING > CONCRETE, CLAY, PLASTER.

Фрейм PURPOSE представлений субфреймами RELIGIOUS та DECORATIVE.

Висновки. Отже, фреймова структура концепту СКУЛЬПТУРА в англійській мові представлена десятьма фреймами, дев'ять із них складаються з субфреймів та слотів. Найрозгалуженіша фреймова сітка притаманна фрейму EUROPE (46 елементів) і TYPES (21 елемент).

Перспективи подальших досліджень. Перспективним є подальше дослідження семантики субфреймів концепту СКУЛЬПТУРА у варіантологічному аспекті (британський, американський, канадський та ін. варіанти) та зіставної семантики термінів скульптури у первинному та вторинному текстах у процесі перекладу поряд із виявленням особливостей їхнього функціонування у дискурсі.

Література

1. Гусельникова О. В. Динамика фреймовой структуры фразеологизмов с семантикой количества в обыденном сознании носителей русского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / О. В. Гусельникова. – Барнаул, 2007. – 18 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
3. Ушкова Н. В. Аналитическая репрезентация концепта в языке : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Н. В. Ушкова. – Тамбов, 2006. – 41 с.
4. Collins Cobuild English Language Dictionary. – London ; Glasgow : Harper, Collins Publishers, 1991. – 1703 p.

Статтю подано до редколегії
23.03.2011 р.